

Prokop T. I., postgraduate student, Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University (Ukraine, Chernivtsi), prokoptar@gmail.com

Changes in the social structure of Getmanschina during the governorship of P. Rumyantsev–Zadunaitskiy (1764–1796)

The article analyzes the process of social structure transformation of the Hetmanshchina during the governor–general Rumyantsev–Zadunaitskiy, who was a protege of Catherine II on Ukrainian land. In this work we investigated the situation of the most numerous layers of the Hetmanshchina population among them Cossack officers, Cossacks, the petty bourgeoisie and the peasantry. We analyze the process of incorporation of Cossack officers to the state of the Russian nobility, the destruction of the Cossacks as a separate military formation and enslavement of the peasants.

When writing we Apply structural analysis, historical–comparative, descriptive, chronological and concrete historical methods. As in the work of social change were considered through the prism of Rumyantsev activity, the main place in the study method takes personalization.

Keywords: Rumyantsev, Catherine II, the social structure, Hetman, Cossack, Cossacks, burghers, peasants.

Прокоп Т. І., аспірант кафедри історії України, Черновицький національний університет ім. Юрія Федьковича (Україна, Черновці), prokoptar@gmail.com

Изменения в социальной структуре населения Гетманщины в период наместничества П. Румянцева–Задунайского (1764–1796 гг.)

Проанализирован процесс изменения в социальной структуре населения Гетманщины в период генерал–губернаторства П. Румянцева–Задунайского, который был ставленником Екатерины Второй. Исследовано положение наиболее многочисленных слоев тогдашнего населения Гетманщины, казацкой старшины, казаков, мещанства и крестьянства. Рассмотрен процесс инкорпорации казацкой старшины до состояния российского дворянства, уничтожения казачества как отдельного военного формирования и закрепощение крестьян.

При написании работы применены структурный анализ, историко–сравнительный, описательный, хронологический и конкретно–исторический методы. Поскольку в работе рассматривались социальные изменения через призму деятельности П. Румянцева, главное место в ходе исследования занимает метод персонализации.

Ключевые слова: Румянцева–Задунайский, Екатерина II, социальная структура, Гетманщина, казацкая старшина, казаки, мещане, крестьяне.

* * *

УДК 94(477)19/20

Панфілова Т. О.

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук і філософії, Львівський регіональний інститут державного управління Національної Академії державного управління при Президентові України (Україна, Львів), oleg-muravskiy@ukr.net

**НАЦІОНАЛЬНО–ПОЛІТИЧНІ РЕФОРМИ
В АВСТРІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЗАРОДЖЕННЯ
УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДСЬКИХ СПІЛОК ТА ОБ'ЄДНАНЬ
(кінець XVIII – перша половина XIX ст.)**

Відзначено, що наприкінці XVIII ст., внаслідок поділу Речі Посполитої, до складу Австрійської імперії була включена Галичина – Східна (переважно українська) і Західна її частина де створено нову адміністративну структуру, названу королівством Галіції та Лодомерії з центром у Львові. Головні засади національної політики Австрійської імперії полягали в реалізації відомого принципу “divideetimperare” (“поділяй і володарюй”). У конкретній ситуації королівства Галіції та Лодомерії, зокрема, Східної Галичини, – це означало наділення поляків певними привілеями, які передбачали закріплення їх домінуючої ролі у реалізації політики імперії у цьому регіоні, а водночас – в обмеженні українців можливостей реально впливати на соціально–економічний і національно–політичний розвиток. Охарактеризувати особливості розбудови громадських інституцій українців у досліджуваній період – основна мета статті.

Ключові слова: Австро–Угорщина, реформи, громадські інституції.

Несправедлива національна культурна політика центральної влади змушувала українців Галичини уже на початку XIX ст. послідовно і рішуче вимагати поділу краю на дві окремі адміністративні структури – східну й західну. Упродовж десятиліть реалізацію цих прагнень українці пов'язували, насамперед, з політикою

Просвітництва австрійських монархів – Марії–Терези і, особливо її сина – Йосифа II, підпорядковану формуванню в усіх народів країни почуття єдності, як важливого фактора її могутності. Для західних земель України це мало виняткове соціально–економічне і політичне значення, сприяло національному відродженню галицьких українців, стимулювало формування нової еліти, яка декларувала свою програму дій, зорієнтовану на національне визволення.

Проте польська шляхта чинила опір реформам, вказуючи, що виступає від імені всієї нації, оскільки тільки вона – народ, а решта населення – це чернь, яка існує як передумова життя всієї справжньої нації. Водночас аналіз протестаційних акцій земельних магнатів і шляхти у вищій державній інстанції Австрійської імперії дають також можливість чіткіше простежити еволюцію селянської свідомості, утвердження селянина як особистості і громадянина, тобто обставин, які сприяли формуванню селянської громади, що мала спільні соціальні і національні інтереси.

Важливим наслідком пробудження селянина як особистості було зростання солідарності. Селяни почали виступати від імені всієї громади. Спротив і довготривалі процеси проти дідичів і шляхти були тією школою, в якій зневажене і пригнічене селянство здобувало соціальне виховання, наслідком чого було зростання їх ненависті до своїх поневолювачів. Солідарність селян проявлялася в організованих діях не тільки проти шляхти, але й адміністративних властей.

Зафіксовано чимало випадків, коли селяни домагалися усунення з посад війтів. Таким чином, закон про скасування особистої залежності селян від дідичів став важливим етапом зростання громадської активності селян. Вони перетворювалися з об'єкта в суб'єкт соціально–економічних і національно–політичних процесів. При цьому у міру наростання загроз реалізації шляхтою перегляду або й скасування реформаторських патентів Йосифа II посилювався опір селянства. Водночас чим більше селянин здобував прав від імперських законів, тим брутальнішим був наступ на ці права земельних магнатів і шляхти. Але за нових обставин боротьба селян за свої права стала організованішою, селянська громада самовіддано захищалася протиставляючи сили силу.

Найважливішим соціально–політичним результатом австрійських реформ був розпад доміній на двір і громаду. Поділ землі на домініальну і рустикальнута передача частини земель у загальне користування селян перетворювало громаду у самодіяльну організацію, тому галицький селянин, формально звільнений від особистої залежності, намагався увійти у суспільство як вільна людина. У зв'язку з цим громадська самодіяльність і солідарність селян зростала у міру усвідомлення ними власних інтересів [1, арк. 179–185].

Яскравим свідченням соціальної зрілості та громадянської активності селянства Східної Галичини наприкінці XVIII століття була їх участь у створенні та діяльності громадських шпихлірів [2, арк. 35–45]. У Галичині ситуація зі становленням шпихлірів була дещо складнішою, бо тривалий час місцева влада, зокрема губерніяльна, не підтримувала пропозиції про передачу коштів, одержаних за кари, стягнені від земельних

магнатів і шляхти, покритвдженим селянам, бо, мовляв, вони марно їх розтратять.

Але Йосиф II переймався справою громадських шпихлірів і в Галичині, розуміючи їх потребу у цьому злиденному краю. Тому, розмірковуючи про можливість застосування патенту на дозвіл створювати громадські шпихліри у Чехії, Моравії та Шлеску, а також у Галичині, Йосиф II доручив галицькому становому відділу підготувати пропозиції стосовно цієї справи: “На те, чи сей патент про обов’язкове застосування для створення громадських шпихлірів по всіх добрах дався б приложити і в Галичині” [3, с. 646–647].

У червні 1774 р. Йосиф II опублікував свою “найвищу ухвалу” про закладання в Галичині громадських шпихлірів. Він зобов’язав губернаторів започаткувати створення камеральних фондів і бодай в одній доміні заснувати шпихліри. Камеральні фонди були створені у Самборі і Дрогобичі. А 30 травня 1786 року цісарсько–королівська канцелярія опублікувала розпорядження, яким зобов’язала губернаторів рішуче стягати кари та повертати їх на заснування громадських шпихлірів, а також закуповувати збіжжя для запасів, бо це, за словами цісаря, – “найнадійніший засіб підтримки підданих”.

Урбаріальним декретом від 24 лютого 1787 року імператор зобов’язав губернаторів прискорити створення громадських шпихлірів, а декретами від 3 липня та 5 грудня 1787 року велів від усіх підданих щороку брати по горцеві від корця на користь громадських шпихлірів у камеральних добрах, а також повертати на ту саме ціль той зсип, який зобов’язані були давати піддані за випозичене весною скарбово зерно (це у голодний рік) [4, арк. 29, 37].

Декрет від 5 грудня 1788 року встановлював проценти від грошових позик, які уряд давав селянам у камеральних добрах. Були також спроби уряду заохотити приватних дідичів наслідувати цей цісарський приклад у камеральних добрах, але галицька шляхта цього не підтримала. Тому декретом від 5 лютого 1790 року цісар зобов’язав камеральні господарства запровадити громадські шпихліри і тримати у них чотири запаси цілорічної потреби місцевих підданих [4, с. 642–647]. Але цісар не обмежувався камеральними добрами, вважав, що у приватних добрах така допомога підданам ще потрібніша. Цим цісар засвідчив, що послідовно йде до своєї мети – повсюдного створення громадських шпихлірів для захисту найбідніших прошарків селянства [4, с. 646–648].

Таким чином, маємо всі підстави ствердити, що шпихліри та шпихліровий фонд були, по–суті, предтечею громадянського суспільства у Східній Галичині на зламі XVIII–XIX століть. Діяльність громадських шпихлірів та шпихлірового фонду було припинено 23–24 липня 1821 року цісарською ухвалою. Але, незважаючи на цісарський указ, громадські шпихліри продовжували діяти, стимулюючи водночас пошуки інших засобів соціально–економічного та національно–політичного захисту селянства, загалом дрібногосподарських виробників [6, арк. 56].

У праці “Шпихліри і крамниці”, опублікованій 1893 року, Кость Левицький писав, що “шпихліри – се не

нинішня річ, про котру говориться у нас від давнього часу”, все ж “нам тяжко здобутися на те, щоби у кожній громаді був свій шпихлір”. З уваги на це він ще раз нагадав, що “шпихліри можуть бути заложені Старшиною громадською або іншими людьми у громаді”, що до цього не потрібно жодних статутів, ані призначення влади, лише сама Рада громадська ухвалює заложити для членів громади зсип збіжжя, або шпихлір.

Ведучи мову про громадські шпихліри, Кость Левицький, на наше переконання, мав на увазі узагальнюючий образ різних спілок та товариств селянських громад. Підсумовуючи свої роздуми з цього приводу, Кость Левицький писав, що “народ, який не має своїх добрих купців, мусить упадати. Торгівля є, отже, річ дуже важна, бо без неї ніхто, жоден народ не обійдеться”. Аналізуючи міркування з приводу діяльності громадських шпихлірів та громадських спілок загалом, Кость Левицький зробив наступний висновок: “шпихліри по громадах – то є безпека громадська на всякий випадок, а загроза – на голод – в тяжких роках. Крамниці по селах, то новий заробок для наших людей та джерело багатства нашого народу (підкреслення Костя Левицького). Тому не відкидаймо обох сих справ на той час, як буде уже зле, бо тоді вже буде запізно, але берімося до діла зараз – поки час! Най в кожній громаді замість шинку та корчми, де пропадає наша праця, стане свій шпихлір громадський і крамниця християнська, де найдемо свою працю і добро”. Отже, підсумовуючи сказане, стверджує Кость Левицький: “шпихліри в громаді – то хліборобська асекурація проти голоду і біди, але така асекурація, котру хлібороби самі собі платять і на котрій також самі заробляють”. Таким чином, “Робіть у громаді щоби жоден газда, що лиш може, не пожалував малого датку на шпихлір, та щоби кожда душа у громаді купувала все лише у своїй крамниці, бо як не будемо разом держатися, то наша робота на нічо не здається” (підкреслення Костя Левицького) [5, с. 4–7].

Наприкінці XIX ст. у Східній Галичині розгорілася жвава дискусія з приводу долі коштів громадських шпихлірів і шпихлірового фонду [6, арк. 32]. З’ясовуючи причини раптової появи цісарського патенту про припинення діяльності шпихлірів і шпихлірового фонду, Іван Франко дійшов висновку, що цісарський патент було схвалено “відразу без ніякого мотивування, що його автор був на становищі діаметрально протилежнім тому, яке займало досі австрійське законодавство”, та що ця ухвала “зі становища державного переходить на становище приватного права” і, що “всупереч усяким правовим нормам (патент) не привертає ідеально “adintegrum” (для відновлення) того стану, який був перед виданням тих постанов та оголошенням даровизни, але сам без мотивів розпоряджається добром, яке у шпихліровій справі “eoipso” (тим самим) перестає бути публічним державним добром, а зробилося приватним добром тих владистелів домінії, духовних та селян, що склалися на нього або для яких воно виразно даровано”.

Проаналізувавши суть цісарського указу про припинення діяльності шпихлірів і шпихлірового фонду, Іван Франко дійшов такого висновку: “Розум каламутиться від такого патенту. Це звичайний акт сваволі, який перекичує і топче всяку логіку, всяке

почуття правди, та чому, нарешті, цісар мусів розв'язати Галицький Фонд, не порушуючи чеського і моравського?! І чому цісар розпорядився хлопською, громадською частиною шпихлірового фонду як своєю власністю, а згодом, 1831 року створив нову кредитову інституцію – Фонд Четвертого полку уланів, зокрема й за рахунок шпихлірового фонду, ніби то для помочі бідним селянам”. Але, на справді “він використовувався як допомога дворам та як компенсація домініям” за скасування панщини й “за панування над галицьким селянством” [7, арк. 34, 35, 46, 48].

Відповідаючи на запитання: “Хто, власне, виграв і хто програв внаслідок припинення діяльності громадських шпихлірів та шпихлірового фонду?”, Іван Франко висловився таким чином: з розпуску громадських шпихлірів та шпихлірового фонду “не скористала Австрія, не скористав її скарб (окрім хіба що зацитькування моментального клопоту), не скористала й Галичина, а вже тим більше, – галицьке селянство. Скористала тільки галицька шляхта”. А йшлося про десятки мільйонів форинтів, які можна було б використати для підвищення продуктивності селянських господарств, загалом для покращення становища селянства, адже очевидно є та обставина, що внаслідок скасування кріпосного права та панщини, а також після пореволюційних аграрних реформ – “наш народ вийшов убогим і темним, безродним, з неупорядкованими ґрунтами, без фінансової допомоги розвитку”. Бо “в Галичині та більша власність, замість того, щоб мала рятувати і підпомагати меншу власність, від давен давно, мов який павук, висисає її” [3, с. 687].

Наголосимо, що у досліджуваній період продовжував наростати наступ шляхти за скасування патентів цісаря щодо кріпосного права та панщини. При чому, якщо у попередні роки незадоволення аграрними реформами цісаря мало переважно застережний характер, то згодом воно переросло у протестні погрози та наступ проти влади. Під час схвалення урбаріальних реформ, які завдали матеріальної шкоди земельним магнатам, галицька шляхта ініціювала у Варшаві акцію “звільнення Галичини” з-під влади Австрії. За життя Йосифа II шляхта не наважувалася на такі відверті виступи, але смерть імператора, якою вона називала деспотичним, послужила сигналом для її рішучого наступу, тому син Йосифа II Леопольд пішов на поступки шляхті, розпочавши, по-суті, контрреформаційну політику.

15 лютого і 10 березня 1791 р. ухвалено законодавчі акти про репресії проти селян. Якщо підлеглі чинили опір, закон дозволяв поводитися з ними як з непокірними та застосовувати військові езекуції. А тих, хто чинив опір двірським начальникам, земельним власникам чи окружній владі, карали киями. Провідників бунтів видавали до суду як порушників громадського спокою. 1792 р. Леопольд загалом скасував діючий з листопада 1789 року урбаріальний патент і наказав повернутися до колишніх норм оподаткування та панщинних повинностей.

Однак, законодавчі акції Леопольда не приглушили соціальну ворожнечу між селянством, шляхтою та земельними магнатами. Боротьба селян продовжувалася, набираючи форм відвертих виступів. Важливим наслідком пробудження селянства, було

зростання їх солідарності, що ставало характерною ознакою більшості селянських виступів, зокрема у Дрогобиччині, Самбірщині, Золочівщині та інших округах, а саме у селянських антифеодальних рухах 1846–1847 та у період революції 1848–1849 рр.

Таким чином, реформаторська діяльність Марії–Терези та Йосифа II, а також революція 1848–1849 років стали важливим етапом створення соціально–економічних та національно–політичних умов для зародження і формування громадянського суспільства. Уже 15 травня 1848 р. було створено Головну Руську Раду – представницький орган населення Східної Галичини. Друкованим органом Ради стала газета “Зоря Галицька” [8, арк. 17–24]. У повітах і селах Східної Галичини виникло 50 руських рад, які розгорнули широку боротьбу за перетворення Східної Галичини в окрему автономну політичну структуру. До місцевих рад обиралися селяни, міщани, представники інтелігенції, громадсько–політичні і культурно–освітні діячі.

15 травня 1848 року газета “Зоря Галицька” опублікувала відозву до народу. “Ми, – йшлося у відозві, – русини галицькі, належимо до руського (тобто українського) народу, котрий одним говорить язиком і 15 мільйонів виносить, з котрих півтора мільйона землю Галицьку замешкує” [9, с. 169]. Головна Руська Рада заснувала культурно–освітнє товариство “Руська Матиця”, яке публікувало підручники рідною мовою. Утворення Руської Ради знаменувало перехід українського національного руху в Галичині від культурно–просвітницької до політичної фази розвитку [10, арк. 12].

9 червня 1848 року у листі до цісаря Австрійської імперії Фердинанда Руська Рада заявила, “що, – йдеться у зверненні Руської Ради до цісаря Фердинанда, – руський нарід може тільки тоді прийти до власної національної Австрії, свого сторожа народного, конституційного життя, коли Галичина буде поділена, бо тепер, як се урядові відомо, сю справу присвоїли собі в цілій Галичині поляки. Русини жадають поділу Галичини не тільки наслідком признаної конституцією національної самостійности, але і ще більше тому, щоби увільнити себе вже раз від політичного впливу з польського боку. На це є так багато доказів, починаючи від 1838 року, що приносить тільки нещастя, – та щоби спокійно і без перешкод уживати своїх національних прав для національного розвою” [11, с. 27–29].

У програмі Головної Руської Ради було задекларовано провести реформи у промисловості, сільському господарстві, соціальних відносинах для забезпечення вільного національного розвитку українського народу. У зверненні до цісарської влади у Відні Головна Руська Рада вимагала поділу Галичини на дві окремі адміністративні одиниці – Східну, де переважали українці і Західну, заселену, головним чином, поляками. Таким чином, можна ствердити, що Головна Руська Рада була першою політичною організацією, а отже й першою структурою українського громадянського суспільства в Галичині [11, с. 20–22].

Отже, одним із найважливіших наслідків реформ кінця XIX – початку XX ст. в Австрійській імперії було закладення фундаменту у формування громадянського

суспільства. Ще один важливий наслідок – внаслідок церковно–освітніх реформ на зламі XVIII–XIX ст. у Східній Галичині було урівняно в правах Католицьку і Греко–католицьку церкви, засновано Греко–католицькі семінарії у Відні, Львові та Ужгороді, Львівський університет, а також розгалужену мережу народних шкіл. Все це сприяло підвищенню освітнього рівня молоді, насамперед сільської, формуванню української еліти, зокрема духовної, яка брала активну участь у культурно–освітніх товариствах [12, с. 179–181].

Список використаних джерел

1. ЦДІАЛ України. – Ф. 19. – Оп. 1. – Спр. 54.
2. Там само. – Ф. 168. – Оп. 1. – Спр. 124–125.
3. Франко І. Збір. творів: У 50 томах. – К., 1976–1986. – Т. 44. – Кн. 2.
4. ЦДІАЛ України. – Ф. 19. – Оп. 1. – Спр. 34.
5. Левицький К. Про шпихліри і крамниці / К. Левицький. – Львів, 1893. – 45 с.
6. ЦДІАЛ України. – Ф. 168. – Оп. 1. – Спр. 34–35.
7. Там само. – Ф. 19. – Оп. 1. – Спр. 79.
8. Там само. – Ф. 180. – Оп. 1. – Спр. 52.
9. Стеблій Ф. Боротьба селян Східної Галичини проти феодалного ґніту / Ф. Стеблій. – Київ: Вид-во АН УРСР, 1961. – 184 с.
10. ЦДІАЛ України. – Ф. 148. – Оп. 1. – Спр. 153.
11. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914. На підставі споминів / К. Левицький. – Львів, 1926. – Т. 1. – 736 с.
12. Руська Трійця в історії суспільно–політичного руху і культури України. – Київ: “Наукова думка”, 1987. – 280 с.

References

1. CDIAL Ukrai'ny. – F. 19. – Op. 1. – Spr. 54.
2. Tam samo. – F. 168. – Op. 1. – Spr. 124–125.
3. Franko I. Zibr. tvoriv: U 50 tomah. – K., 1976–1986. – T. 44. – Kn. 2.
4. CDIAL Ukrai'ny. – F. 19. – Op. 1. – Spr. 34.
5. Levyc'kyj K. Pro shpyhliry i kramnyci / K. Levyc'kyj. – L'viv, 1893. – 45 s.
6. CDIAL Ukrai'ny. – F. 168. – Op. 1. – Spr. 34–35.
7. Tam samo. – F. 19. – Op. 1. – Spr. 79.
8. Tam samo. – F. 180. – Op. 1. – Spr. 52.
9. Steblij F. Borot'ba seljan Shidnoi' Galychyny proty feodal'nogo gnitu / F. Steblij. – Kyi'v: Vyd-vo AN URSR, 1961. – 184 s.
10. CDIAL Ukrai'ny. – F. 148. – Op. 1. – Spr. 153.
11. Levyc'kyj K. Istorija politychnoi' dumky galyc'kyh ukrai'nciv 1848–1914. Na pidstavi spomyniv / K. Levyc'kyj. – L'viv, 1926. – T. 1. – 736 s.
12. Rus'ka Trijca v istorii' suspil'no-politychnogo ruhu i kul'turi Ukrai'ny. – Kyi'v: “Naukova dumka”, 1987. – 280 s.

Panfiova T. O., Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Department of Political Science and Philosophy, Lviv Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine (Ukraine, Lviv), oleg-muravskiy@ukr.net

Nationally–political reforms in the Austrian empire and their influence on the origin of the Ukrainian public unions and associations (an end of XVIII – is the first half of XIX of century)

It is marked that in the end XVIII of century, as a result of division of Poland, in the complement of the Austrian empire there was included Galychyna – his East (mainly Ukrainian) and Western part where the new administrative agency adopted by the kingdom of Galicij and Lodomerii with a center in Lviv is created. Main principles of national politics of the Austrian empire consisted in realization of the known principle of “divide et impera” (“divide and rule”). In the concrete situation of kingdom of Galicij and Lodomerii, in particular, East Galychyna, is meant the parcel of land of Poland certain privileges that envisaged fixing of them dominant role in realization of politics of empire in this region, and at the same time – in limitation of Ukrainians of possibilities really to influence on socio-economic and nationally–political development. To describe the features of development public institutes of Ukrainians in an investigated period is a primary purpose of the article.

Keywords: Austria–Hungary, reforms, public institutes.

Панфілова Т. А., кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры политических наук и философии, Львовский региональный институт государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины (Украина, Львов), oleg-muravskiy@ukr.net

Национально–политические реформы в Австрийской империи и их влияние на зарождение украинских общественных союзов и объединений (конец XVIII – первая половина XIX ст.)

Отмечено, что в конце XVIII ст., в результате разделения Речи Посполитой, в состав Австрийской империи была включена Галичина – Восточная (преимущественно украинская) и Западная ее часть, где создана новая административная структура, названная королевством Галиции и Лодомерии с центром во Львове. Главные принципы национальной политики Австрийской империи заключались в реализации известного принципа “divide et impera” (“разделяй и властвуй”). В конкретной ситуации королевства Галиции и Лодомерии, в частности, Восточной Галичины, – это означало наделение поляков определенными привилегиями, которые предусматривали закрепление их доминирующей роли в реализации политики империи в этом регионе, а в то же время – в ограничении украинцев возможностей реально влиять на социально–экономическое и национально–политическое развитие. Охарактеризовать особенности развития общественных институций украинцев в исследуемый период – основная цель статьи.

Ключевые слова: Австро–Венгрия, реформы, общественные институции.

* * *

УДК 392.12/14(477.85)=(161.2)+(135.1)

Парайко К. В.
аспірантка кафедри етнології, античної та середньовічної історії, Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича (Україна, Чернівці), parajko1989@gmail.com

ТРАДИЦІЙНА РОДИЛЬНА ОБРЯДОВІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ТА СХІДНОРОМАНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ БУКОВИНИ КІНЦЯ XIX – XX СТ.

На основі проведених польових етнографічних досліджень, вивчається сімейна звичаєвість та обрядовість українського та східнороманського населення Буковини. Автором подано комплекс магічних та раціональних прийомів в традиційній родильній обрядовості українців, румун і молдован Буковини. Розглянута ціла система різнорідних за походженням звичаїв і вірувань передродового, родового і післяродового періодів. Подається загальна характеристика традиційних заборон та обмежень для вагітної жінки; наводяться приклади основних методів, якими користувалися повитухи, їх дії, методи знеболювання під час пологів. Особлива увага приділяється першій купелі немовля після народження. Наводяться приклади віщування долі дитини, зокрема задується вірування про віщунок, яке записане автором на території Буковини.

Ключові слова: вагітна, новонароджений, родини, повитуха, родильна обрядовість.

Традиційна родильна обрядовість українського та східнороманського населення Буковини кінця XIX – XX ст. є складовою частиною культури народу. Вона становить цілу систему різнорідних за походженням звичаїв і вірувань, у яких раціональне тісно переплелось із магічним і релігійно–християнським. Цикл звичаїв і обрядів, якими супроводжувалося народження дитини, зберіг у народному побуті як українського, так і східнороманського населення Буковини ще в XIX – початку XX ст. багато архаїчних світоглядних уявлень. Поява на світ нової людини вимагала дотримання встановлених традицією ритуалів і звичаїв.

Мета даного дослідження полягає у тому, щоб на основі проведених польових етнографічних досліджень та наукової літератури проаналізувати специфіку, комплекс родильних звичаїв і обрядів.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період другої половини XIX – XX ст. Нижня хронологічна межа зумовлена появою систематичних досліджень присвячених родильній обрядовості